

מג
פולארד
ולאו

הכנסת

ועדת החוץ והבטחון

דו"ח

ועדת המשנה לשרוחי המודיעין והבטחון בסוגיית:

ג'ונתן פולארד

ירושלים, הכנסת

כ"ז אייר חשמ"ז

26 במאי 1987

הכנסת

- 3 -

ה ק ד מ ה

1. תקנון הכנסת 13. (א). 4, מסמך את ועדת החוץ והבטחון לדון ב"מדיניות החוץ של המדינה, כוחותיה המזויינים ובטחונה". בשנת 1982, הוקמו ביוזמתו של יו"ר ועדת החוץ והבטחון דאז (משה ארנס), כמה ועדות מישנה בהרכב מוגבל כדי לדון ביהר פירוט ועומק בסוגיות רגישות הנתונות לאחריותה של הוועדה.

ועדת המישנה מקיימת דיונים מקיפים ויסודיים עם שירותי המודיעין. עיקרון הפיקוח הפרלמנטרי על חיפוקודן של מערכות המודיעין מקוים בישראל הודות לעבודתה של ועדת משנה זו. ועדת המישנה אינה דנה במיכצעים, אך היא מעיינת כמצבים ובכעיות מרכזיים, מעניקה עצה בתחום המדיני ומאשרת בשם הכנסת את אספקת המשאבים הנחוצים לחיפוקוד המערכות.
2. מלכתחילה סבר ראש הממשלה, בהופיעו בפני הועדה, כי אין מקום לקיים חקירה בסוגיית ג'ונתן פולארד.

יו"ר הועדה ח"כ אבא אבן הודיע כי הדאגה לממשל תקין וגם שיקולים של מדיניות החוץ מחייבים את ועדת המישנה, לברר את הנושא על-כך היבטיו. באותו יום הודיע יושב ראש הכנסת ח"כ שלמה הלל שהוא תומך כמימוש אחריות הכנסת בתחום זה כמו בכל תחומי החיפוקוד של הממשלה.
3. ביום 11 במרץ 1987 פירסם הקבינט הודעה על החלטתו להקים ועדת כירור בסוגיית פולארד ולסייע לוועדת המשנה של ועדת החוץ והבטחון בעבודתה, החלטה זו, עורר תגובות חיוביות בארץ ובעולם. בהתפרסם ההודעה על פתיחת הכירור בוועדת המישנה של הכנסת, חלה הרגעה ניכרת בעמדתם של גורמים ממשלתיים וחקשורתיים בארה"ב כלפי ישראל. אך הדגש העיקרי בפעולתנו נעוץ בחובה הלאומית לתרום לחקנון ושיפור חפוקודן של המערכות הנתונות לספולנו, וככלל זה, לאבחן ולכדוק חקלות, לבל יישנו.
4. עבודת ועדת המישנה נפחחה ברו"ח מפורס מפני שר הבטחון יצחק רבין, ביום 12 במרס 1987. אנו מציינים כסיפוק כי הכטחת הממשלה לסייע לוועדת המישנה מומשה במלוא הרצינות והעומק. כל השרים, הקצינים ועובדי המדינה בהווה וכעבר הופיעו בפנינו - חלקם ביוזמתם. סופקו לנו כל המסמכים שבקשנו ובכלל זה פרוטוקולים של ישיבות הממשלה והקבינט.

5. לוועדת המיטנה אחריות קבע החורגת מתחומה של סוגיית פולארד, לכן היא ניצלה אח הופעותיהם של השרים, והמרואלינים האחרים כדי להעמיק את כריקחה של קהיליח המודיעין. שום מדינה אינה נוהגת לחת פומבי למערכות ולשיטות מודיעיניות. על כן, מרכיחו של החומר שנצטבר בידי ועדת המיטנה לרגל הבירור הזה יועמד לידיעתם הכללית של השרים ואנשי בטחון שאחריותם נוגעת בנושא הנדון. הדו"ח הזה, אינו אלא חלקו המיזערי של החומר המקיף שהמצטבר בידינו. הוא מתיחס לסוגיות שיש לכנסת ולציבור ענין מיוחד בהם ושניתן לפרסמן במגבלות בטחוניות. הדו"ח המלא והכמוס יוכא לעיונם של הנוגעים ברכר.

6. לוועדת המיטנה אין מעמד של מוסד משפטי, וממילא אין היא נוקטת נהלים והליכים ונהוגים כחקירות משפטיות. מכן שאין היא מתכוונת לזרוץ משפט ביחס למסקנות אישיות העלולות לנבוע ממימצאיה ומהערכותיה. ימדה זו מקובלת על כל חברי ועדת המיטנה והדו"ח הזה מנוסח בהתאם לכך. מאידך, רואה ועדת המיטנה זכות לעצמה להביע הערכות והתרשמויות ולסכם מימצאים ומסקנות, כמקובל בחיים פרלמנטאריים חקינים.

7. דרכו של עולם שתקלה המתגלה במערכת מודיעינית זועקת כמלוא התהודה, ואילו הצלחות מודיעיניות נשארות לוטות בערפל. כדו"ח זה ענין לנו בתקלה חמורה מאד. הביקורת הנמחחת על מכצע מסויים, שטוב היה אלמלא נולד, אינה מעידה על התעלמות מהישגיהם של שרותי המודיעין המהווים מרכיב חיוני כמערכת הבטחון הקיומי של ישראל. חושליחם, העזתח, ולעתים מרוכות, גבורתם והקרבתם של מקימי שליחויות מודיעיניות ידועות וגלויות לפנינו. שרותים אלה רשאים להתגאות בהשגיהם וכחוצאות מאמציהם ומדינת ישראל חבה להם הוקרה והערכה.

הכנסת

- 5 -

במה עוסק הדו"ח

8. הדו"ח הזה מתייחס לשיקוליהם, פעולותיהם והליכי הכרעתם של חברי ממשלה, עובדי מדינה וקצינים שהיו מעורבים במידה זו או אחרת במצבים שנוצרו עקב העסקתו של ג'ונתן פולארד.

החקופה הראשונה שדו"ח זה חל עליה נפתחה בסוף חודש מאי 1984, כאשר פולארד הצליח לראשונה ביוזמתו לקשור מגע עם קצין בחיל האוויר הישראלי - אל"מ אביאם סלע ומאז ואילך המשיכו ישראלים להיקים קשר עם פולארד בארה"ב, כולל, ובצרפת עד למאסרו בידי שלטונות ארה"ב ביום 19 בנובמבר 1985. לאורך החקופה הזאת מופעל פולארד על ידי רפאל איתן ועוזריו בלשכה לקשרי מדע (לק"מ).

9. מאסרו, משפטו והרשעתו של פולארד הוציאו את הנושא הזה לרשות הרבים וחייבו מעורבותם של הממשלה והקבינט. העם בישראל הופתע ונחרד בהיודע פרטים על מבצע ריגול שנעשה בידי ישראלים, עובדי מדינה, אשר הוביל למשכר ביחסי ישראל ארה"ב. כאן מתעוררת בעיית אחריות הממשלה לפני הכנסת והציבור. נוסף על כך, בתחום היחסים בין ישראל וארה"ב השתררה מחיחות מדאיגה שהקיפה חוגים רחבים מאד בציבור האמריקני האוהד. הממשלה נתבעה לפעול לתיקונו של קטן חשוב במסכת הקשרים הבינלאומיים של ישראל.

מה ידע הדרג המדיני?

10. כאשר החפסמה הידיעה על מאסרו של פולארד, הודיע ראש הממשלה שמעון פרס כי מדובר במיבצע שנעשה בלי ידיעתו ורשותו של הדרג המדיני. דברים אלה נמסרו למזכיר המדינה של ארה"ב, ג'ורג' שולץ, במעמד רשמי ומחייב בשיחת טלפון שולץ-פרס שהחקימה כליל 30 בנובמבר - 1 בדצמבר 1985. הודעה ברוח זו נמסרה גם לאמצעי התקשורת.

11. השאלה אם הדרג המדיני ידע על הפעלת פולארד היא נקודה כה משמעותית מבחינת האמינות הלאומית וההשלכות הבינלאומיות, שראינו לטרוח הרבה כדי להבהיר אותה עד תום. לא הססנו לחקור כל אלה שהיו מסוגלים לשפוך אור על אפשרות ידיעתו של הדרג המדיני, אילו היתה כזאת. לא נעלם מאיתנו שכמה מאלה שהופיעו בפני ועדת המשנה היו מטבע המצב יוצאים נשכרים מבחינה אישית, אילו אפשר היה לתלות את קולר האחריות הישירה לידיעתם המבצב באחד, או באחרים, מחברי הממשלה.

12. הבירור שקיימנו בסוגיה זו העלה את המסקנה כדלקמן שנחקבלה על ידי הועדה: מכלול הראיות שהובאו בפני הועדה על ידי כל העדים הנוגעים בדבר אכן מאשר מעבר לכל ספק את המסקנה כי הדרגים המבצעים (דהיינו: הלק"ם כראשות רפי איתן) החליטו על גיוסו של פולארד והפעלתו ללא כל בדיקה, החייצו או קבלת רשות ישירה או עקיפה מהדרג המדיני.

13. הושמע בוועדה סיעון כי במבצעים מודיעניים מסוג מסויים מוטב לא לדרוש לדרג מדיני ממונה על פרטים מדויקים של מבצעים, אפיון מקורות ותאור מכועים וכי עדיף כי אנשי הביצוע, ימנעו מלבקש מראש אישורים מדרג מדיני ממונה לגיוס מקורות רגישים.

מדיני ממונה ו/או לבקש אישורים ממנו שאם לא כן חשלל מדרג זה היכולת לקיים את חובת הפיקוח היעיל והאפשרות למנוע קיום מבצעים מסויימים.

הכנסת

- 7 -

מבצע פרטיזני או אחריות המדינה?

14. עם חשיפתו של פולארד הודיעה ממשלת ישראל כי מדובר במבצע שנעשה ללא אישור הדרג המדיני וללא ידיעתו. בהמשך, תואר המבצע כ"אירוע פרטיזני", הנעשה באופן פרטי על ידי מי שלא הוסמכו לכך. בלועזית רווח הביטוי: "ROGUE OPERATION".

ההודעה בדבר אי ידיעת הדרג המדיני ואי מתן אישור על ידו היא נכונה, ואילו הגדרת המבצע כ"פרטיזני" היא חסרת שחר.

15. עובדה ניצחת היא שהחלטה להפעיל את פולארד כפי שהופעל וכן כל שלבי הביצוע שהשתרעו על פני שנה וחצי, נעשו על ידי עובדי מדינה ששאבו את מינויים וסמכותם מירי הממשלה, וביתר דיוק, ממערכת הכסחון של מדינת ישראל. כל הפעילויות של אנשי המבצעים והכספים שנמסרו לפולארד עצמו, באו ממשאבים של המדינה שהוצאו ללא אישור הדרג המדיני וללא ידיעתו.

אי ידיעתו של הדרג המדיני ואי מתן אישור על ידו. אין בהם כדי לבטל אחריותה של ממשלת ישראל למצב שנוצר.

הקביעה שהדרג המדיני לא ידע היא אמיתית, אך אין היא פוחרת את בעיית האחריות הלאומית והמיניסטריואלית הנובעת ממעורבותם של אנשי מנגנון הכפופים לדרג המדיני. העקרון: "האצילות מחייבת" אינו בא על סיפוקו אם ייקבע כלל שבכל מחדל או תקלה רק עובדי מדינה יעמדו בסווח הביקורת ובעלי האחריות מהדרג המדיני ינטשו אותם בשטח.

16. בעניין הנדון הממשלה כבר הכירה באחריותה במעטפת: (א) ע"י החחיבותה לתקן את המצב (ב) ע"י החחיבותה לפרק את היחידה שחרגה מסמכותה (ג) ע"י ההבטחה לקרוא את האחראים לסדר (ד) ע"י הודעת ההתנצלות של שר הכסחון בשם הממשלה.

על אף העדר כל ידיעה ו/או אישור מיניסטריואלי למבצע טוב תעשה הממשלה אם תאמר כצורה חד משמעית כי מדינת ישראל מודה באחריותה, ותוסיף לפעול לתיקון הנזקים הואיל וכמה מעורביה היו מעורבים בפעולה זו.

הכנסת

- 8 -

רפי איתן

1. רפי איתן נושא באחריות הישירה והמלאה להחלטה לגייס את פולארד ולהפעילו. הוא לא דווח על כך לממונים עליו וממילא לא קיבל כל אישור לכך. הוא חייב היה להבין שמעשה כזה עלול לסכן אינטרסים חשובים של ישראל ולפגוע ביחסי הידידות בין ישראל לארה"ב.
2. רפי איתן, שירת את המדינה כמשך שנים רבות בנאמנות ללא גבול, בדכיות ללא מצרים, ורשם לזכותו הישגים במיגוון של תפקידים, שתרמו לבטחון המדינה.
3. הושמעה דעה בוועדה שעצם מינויו של רפי איתן כראש לק"מ היה בגדר של משגה המחייב את השר הממונה, אריאל שרון, באחריות כבדה, הוטל עליו כפל תפקידים כראש לק"מ הכפוף למשהכ"ט, ויועץ למלחמה בטרור הכפוף לראש הממשלה.
- לפי דעה זו סידור כזה היה כמעט הזמנה לחוסר יעילות ולסכנה שבעל התפקידים יוכל בנקל להתחמק מפיקוח בהיות כפיפותו מפועלת בין שתי רשויות.
- עם כל כובד משקלו של שיקול זה, רוב חברי הוועדה ראו טעות המינורי כחכמה שלאחר מעשה. דעת הרוב הייתה שבנסיבות הזמן ולפי המצב שנצטייר בזמן המינורי, היה מינויו של איתן נחשב כטבעי כשים לב לכישוריו.
4. בנושא פולארד, לא גילה תכונה ואף הפגין חוסר שיקול דעת וגרם לקשיים מרובים למדינת ישראל, לפגיעה ביחסי ישראל-ארה"ב. ביחסים עם יהודי ארה"ב.

רפי איתן נענש ככך שהורחק מתפקידו כראש הלק"מ ושלא יוכל לעסוק עוד בענייני מודיעין.

חבנסת

- 9 -

הסתייגות חה"כ דוד מגן:

1. הרו"ח הפומכי של הועדה המתייחס לחלקו ומידת אחריותו של ראש הלק"מ מר רפאל איתן גורם עוול לאיש, לעובדי היחידה עליה היה מופקד ולענין כולו.

מסבע הדברים, מנועה היחה הועדה לפרט ברו"ח זה, משום פומכיוחו, פרטים רבים, אשר היו מעידים על אופיה של היחידה עליה היה מופקד והמסכנה הכרוכה הנוכעת מהן, שגיוס פולארד והפעלתו נעשו בסמכות, ואמנם חברי הועדה מסיכמים כי רפי איתן לא חרג מסמכות שהיתה לו.

זאת היתה הסיבה שעם חשיפתו של פולארד הוריעה ראש הממשלה מר שמעון פרס בזאת הלשון: "...אנחנו לא רוצים חקירה, כי היא תגלה דברים שאנחנו יודעים אותם". ושר הבטחון יצחק רבין החרה החזיק אחריו והודיע לקבינט ב-28 בנובמבר 1985: "אין פה ולא תהיה עריפת ראשים".
2. רפי איתן חרט בארבעים שנות עבודתו בשירות המדינה תרומה גדולה ויחודית. הישגיו המזהירים במסגרת עבודתו בזרועות הבטחון השונות לא קיבלו פומכי ואינם יכולים לקבל פומכי, אבל עובדה היא שההערכה האישיה כלפי תרומתו העצומה למדינת ישראל היא נחלת כל חברי הועדה ללא יוצא מן הכלל.

עם כניסתו של מר שמעון פרס לחפקיד ראש הממשלה בשלהי 1984 הוא דאג, ממניעים בלתי מוכנים ולכחי ברורים, להרחיקו ממשד ראש הממשלה ולמנוח אחר חתיו. למרות העוול הזה, לא עזב רפי איתן את שירות המדינה והמשיך להשקיע את מיטב מרצו וכישוריו במסגרת חפקידו, שהצטמצם לפעילות במשרד הבטחון כלכלי. בחקופה בה עמד מר איתן בראשות הלשכה היא הגיעה לשיא הישגיה. אחר מגורמי הבטחון שהופיעו בפני הועדה היטיב לבטא זאת בלשונו: "ער שרפי הגיע דיברנו על לק"מ, מאז שרפי הגיע קראנו ללק"מ-רפי"... החומר של רפי איתן הוגדר לא אחת כדרגים הגבוהים ביותר כ"חומר שלא יסולא בפז".
3. בשלבים הראשונים של גיוס פולארד, הבין רפי איתן את הרגישות המיוחדת והפיד להגדיר במסמך מפורס את הסכנות הכרוכות בהפעלת פולארד, והורה באותו מסמך על כללי פעולה וזהירות מיוחדים. כליבעבר מסתבר, שהוראותיו של רפי איתן לא מולאו וגם בהצהרתו בפני הועדה: "אני מוכן לקחת האחריות על עצמי", אין משום הסכמה של הועדה כי האחריות היא אמנם שלו. נסיונו של מר רפי איתן בהופעתו כועדה לנקות מכל שגיאה את הדרג הממונה עליו, את הדרג הכפוף לו ואת המעורכים האחרים בפרשה ראוי להערכה אולם אינו יכול להוביל את

- הועדה למסקנה כי השגיאות שהיו כמבצע הן של רפי איתן ועליו חלה כל האחריות.
4. הטענה כאילו רפי איתן הרחיק לכת בהסתייעות בקצין צה"ל כמבצע מודיעיני שאינו קשור לצבא אינה נכונה. הוכח בוועדה כי אל"מ אביאם סלע סייע ללק"מ רק אחרי שרפי איתן פנה למפקח חיל האויר ומפקח חיל האויר אישר, ככתב לאל"מ סלע לשחף פעולה עם הלק"מ.
5. התקופה הקריטית שלפני נפילת פולארד היא קיץ וסתו 1985 בראשית יוני 1985 מובהל מר איתן לבית החולים כשהוא פגוע בעיניו. 3 באוקטובר 1985 חוזר אליו מאור עיניו והוא שב לעבודה חלקית. אני מניח, כי כתנאים רגילים הוא היה מצליח לוודא מילוי הוראותיו להפסק הקשר עם פולארד, ופעולה זו נמנעה ממנו בשל מחלתו. כאן המקום להזכיר כי גם שוכו של רפי איתן לעבודה באוטובר היה בעודו סובל בעיניו ובעודו מוגבל מבחינה פיזית.
6. מיר עם כשלון המבצע דאג מר רפי איתן להודיע לראש הממשלה, כי הוא נוטל את האחריות על עצמו. הקרבה אישית זאת באה במסגרת ראייתו את העניין כעוסק בדיני נפשו ומתוך תקווה שהחקלה לא תתפחח לפרשה סבוכה וקשה. הואיל ותנאי זה לא מולא ושגיאות שנעשו על ידי הדרג המדיני גרמו להתפתחות ה"חקלה" ל"פרשה", אין מקום להענות לפנייתו של איתן ולהסכים. כר לא היה מקום ואין מקום לניסוח המופיע בדו"ח כי יש אמריקאים המפקקים בעוצמת העונש שהוטל על רפי איתן.
- עם חשיפתו של פולארד חרב על רפי איתן עולמו. הוא הודח מיר מחפקידו (לפי חביעת האמריקאים), והקריירה בטחונית מזהירה נקטעה באכזריות ובנוקשות. אין להעלות על הדעת כי היה כאילו מקום לעיין כעצמה שלא להזדרז למנוחו לתפקיר כלכלי בכיר. גם את החוטא הגדול ביותר אין מענישין שתי פעמים בגין אוחו חטא. על אף הצלחתו הרבה בחפקיד יועץ ראש הממשלה לעניני טרור, דאג מר שמעון פרס להדיחו מחפקיד זה מיר עם כניסתו לתפקיד ראש הממשלה. וכאילו לא די בכך, למרות הודעתו המחייבת של שר הבטחון, על רקע חשיפתו שלפולארד כי "לא היתה ולא תהיה עריפת ראשים", הזדרז ראש הממשלה שמעון פרס להעניש את רפא איתן ורק את איתן בהדחתו מחפקיד ראש הלק"מ. נשאלת השאלה - מה מקור תאוותם של גורמים מסויימים לראות את ראשו של רפי איתן "נערף" כפעם השלישית?

אביאם סלע

1. אלוף משנה אביאם סלע לא פעל מתוך שיקול דעת, אותו היינו מצפים למצוא אצל קצין חיל האויר בכיר ומנוסה כמוהו. אפילו האמין, כפי שהאמין, כי הוא עושה שרות נאמן למדינה, השכל הישר היה אמור לשכנעו לא לקחת חלק במלאכה שהוא אינו בקי בה.

2. בעת הופעותיו בפנינו, אל"מ אביאם סלע לא היה בהיר, לא היה עקבי וגם לא רייק.

3. עם זאת, שומה עלינו להזכיר שאל"מ אביאם סלע שהיה טייס מצטיין ומפקד מעולה, נענש אישית, באורח קשה. קבלת הדוקטורט מאוניברסיטת ניו יורק עומדת בספק, בשל העדר האפשרות לחזור לארה"ב, לא קיבל את הקידום בחיל האויר שהיה אמור לקבל, היה חייב להתפטר מן הפיקוח של בסיס תל-נוף, סימן שאלה גדול הוצג על עתיר הקריירה שלו בחיל האויר.

הכנסת

ועדת החוץ והביטחון

- 12 -

האישורים למעורבותו של סלע

מפקד חיל האוויר והרמטכ"ל לשעבר הפעילו שיקול דעת לקוי בפרשה זו. הם נענו לבקשה להסתייע באל"מ אביאם סלע וזאת בלי שהם יזמו בדיקה מקיפה משל עצמם, כדי להבטיח שקצין בכיר לא יופעל למשימה החורגת מתחום תפקידיו.

אין לאפשר הפעלת קציני קבע במסגרת מודיעינית מחוץ לצבא, ללא קבלת היתר מוקדם משר הביטחון. יש להצטרף שלא כך נהג הרמטכ"ל לשעבר, רב-אלוף משה לוי, בפרשה זו.

אנו רושמים בפנינו בסיפוק הודעת שר הביטחון בסוגיית ההסתייעות בקציני צבא.

הכנסת

- 13 -

הדרג המבצע והמפקח

אף על פי שהאחריות המיניסטריאלית לפיקוח ולבקרה נמצאת בידיהם של שרים ושארריות זו איננה ניתנת להעברה, הרי טבעי שמימת הפיקוח תופקר בידי אנשי מנגנון. ואמנם הוקמה במשרד הבטחון ועדה שתפקידה היה לפקח על פעולות הלק"ם. התברר לנו למעלה מכל ספק שהפיקוח הזה לא התקיים הלכה למעשה. האחראים למעקב לא הינחו את לק"ם כלפי מטה על ידי שאלות ואזהרות ולא דאגו לדווח כלפי מעלה לדרג המדיני.

ככל הנוגע לתקופה שבה התקיים מבצע פולארד, האחראי המרכזי לפיקוח היה המנהל הכללי של משרד הבטחון מנחם מרון. המנכ"ל לא הפעיל שום בקרה מחוץ לתחום המינהלי.

לא זאת היתה יכולה להיות הכוונה של השרים שהקימו ועדה מעקב והעמידו את המנכ"ל בראשה.

בהופעתו בפני ועדת המשנה ניסה להפחית מחשיבות אחריות לעתים אף לא זכר או העדיף לא לזכור את מעורבותו בנושאים הקשורים ללק"ם.

שר הבטחון ארנס

משה ארנס היה שר הבטחון כאשר פולארד התחיל לפעול בהעברת מידע. השר ארנס הודה וטען שהוא לא הטיל שום פיקוח על איתן בהיותו טרוד במלחמת לכנון, שעיסוקו של איתן במודיעין בא לו כהפתעה, שפגישותיו המרוכות עם איתן היו מוקדשות לנושא הטרור השיעי, שלא קיבל תדרוך על הלק"ם בהיכנסו לתפקידו כשר הבטחון ושזמן החפיפה בין כהונתו כשר הבטחון לבין מבצע פולארד היה קצר ביותר.

לרפי איתן גירסה שונה. לדבריו דווקא בחודש אוגוסט, זמן קצר לפני העברת המשרד ליצחק רבין, שמע ארנס דיווחים ממנו שהיו חייבים להביא אותו לידי עירנות מוגברת.

אנו סבורים שמשחמעת הודאה שהוא לא מילא ציוויים של אחריות מיניסטריאלית ושיש להטיל עליו אחריות בגין עובדה זו.

שר הבטחון יצחק רבין

יצחק רבין קבל את תפקיד שר הבטחון בספטמבר 1984.

הוא מכהן בתפקיד זה 14 חודש שבהם נמשך מבצע פולארד. פירוש הדבר שיש לו הזדמנות ממושכת לעמוד על תופעות שהיו חייבות להדאיג אותו. שהרי באותה תקופה, מגיע חומר מודיעיני רגיש במיוחד, בקצב מוגבר. אילו קיים רבין פקוח הולם על פעולת הלק"ם היה חייב לעמוד על משמעותו החמורה של חומר זה.

אף על פי כן אין אצל השר רבין שום מאמץ לקיים נוהלי מעקב ולהדק הפיקוח כפי שהיה חייב לעשות. בזמן כהונתו הופך מבצע פולארד לתופעה ממושכת בלי שרבין מודע לכך שהמקור הוא פולארד.

מנתונים אלה משתמע ללא ספק שחובתו האישית המובהקת הייתה להפעיל אמצעי פיקוחאחרים שהיוח מאפשרים לו לדעת על הפעלת פולארד ולנקוט בצעדים המתחייבים לגבי המבצע.

נטל האחריות המיניסטרילית שחל עליו עומד מעל לכל ספק.

הסתייגויות לגבי הסעיפים הנוגעים לתפקודם ואחריותם של משה ארנס ויצחק רבין כשרי הביטחון בתקופת מבצע פולאר - מוגשת על ידי חה"כ מיכה חריש:

במקום הנוסח שאושר על ידי הועדה, אני מבקש לרשום את הדברים הבאים:
 1. משה ארנס היה שר הביטחון כאשר פולארד התחיל לפעול בהעברת מידע משמעותי, לקבל חידושים וכספים ולעלות על הדרך שהובילה לתקלה שרו"ח זה מחייחם אליה. השר ארנס הודה וטען שהוא לא הטיל שום פיקוח על איתן בהיותו טרור במלחמת לבנון. שעיסוקו של איתן במודיעין בא לו כהפחעה. שפגישותיו המרובות עם איתן היו מוקדשות לנושא הטרור השיעי. שלא קיבל תידרוך על לק"ם בהיכנסו לתפקידו כשר הביטחון, ושזמן כהונתו כשר הביטחון היה קצר.

2. גירסה זו מהווה מעין הודאה שמשה ארנס לא מילא את הציוויים של אחריות מיניסטרילית לגבי רפי איתן ויש להטיל עליו אחריות בגין עובדה זאת. מה גם שרפי איתן הביא לפנינו תמונה שונה מזו הקיימת בזכרונו של משה ארנס. רפי איתן העיד, בהסתמכו על רשימות שנרשמו כשעת מעשה, ששוחח פעמים רבות עם ארנס על נושאים שהיו חייבים לעורר את סקרנותו וראגונו של השר בדבר מקורות הידע והחומר שהגיעו לידו, ושדווקא בחודש אוגוסט, זמן קצר לפני העברת המשרד לידי יצחק רבין, שמע ארנס דיווחים מרפי

איתן שהיו חייבים להכיא אותו לידי ערנות מוגברת.

3. המסקנה היא ששר הביטחון ארנס לא עשה דבר שיתפרש כהטלת פיקוח, או מרות מינימלית, על הלק"ם שהיתה יחידה מיחידות משרד הביטחון.

יש לציין כי השר ארנס היה בקי בנושאים המקצועיים שרפי איתן טיפל בהם. מסקנתו היא שלפי כל הגדרה סבירה של המושג "אחריות מיניסטרילית" יש להטיל אחריות זו על משה ארנס לגבי התקופה הגורלית של פתיחת פרשת פולארד בשנת 1984.

4. רקעו ועברו של משה ארנס היו צריכים להוביל אותו לתשומת לב ומעורבות בעניני הלק"ם, מעל ומעבר לכל שרי הביטחון האחרים שכיהנו לפניו ואחריו. משה ארנס הכיר את הלק"ם הן בגלל קשריו האישיים מקצועיים, והן בחוקף

תפקידו הציבוריים לפני היותו שר הבטחון, בוודאי ידע שזה ארגון שעוסק בעניינים עדינים ובעייתיים, שמחייבים פיקוח וביקורת.

- לאור זאת, מחמירה אחריותו לעובדה שרפי איתן מילא את תפקיד ראש הלק"ם בתור עבודה חלקית בלבד, ושהוא הסכים שכראש הלק"ם יעמוד ארס שעיקר תשומת לבו נתון לנושא אחר, שעה שהלק"ם איננו מקבל את הניהול ואת הטיפול שדורש את מלוא מרצו, מוחו ואחריותו של הארס העומד בראשו.
5. יצחק רבין "ירש" מצב שבו הזנחת ענייני היחידה שרפי איתן עמד בראשה הפכה מעין מסורת. הוא מכהן בתפקיד זה 14 חודש שבהם נמשך מבצע פולארד. פרוש הדבר שיש לו הזדמנות ממושכת לעמוד על תופעות שהיו חייבות להדאיג אותו. אין ספק שנסיבנו הבטחוני והמדיני של השר היו מסוגלים להנחיל לו כקיאות ורגישות לגבי פעולתו של רפי איתן והלק"ם.
6. קיימים לכאורה מנגנוני פיקוח בצורת ועדות מעקב, אך אין הגהלת המשרד שואלת את איתן על מטרת הסיוע המינהלי שהוא דורש. למעשה, כפיפותו של רפי איתן אינה אלא אגדה פורמלית בלבד.
7. עם זאת, בתקופת יצחק רבין, הפסיק רפי איתן לשמש יועץ לענייני טרור וראשות הלק"ם נשארה תפקידו היחיד.
- ככלל, קיבלנו עדויות המוכיחות שיצחק רבין גילה רגישות גדולה יותר מקודמו בתפקיד בכל הנוגע לפיקוח על הלק"ם, ויש להצטער על כך שרגישות זאת לא הביאה לפעולה נמרצת יותר שאולי הייתה מונעת בעוד מועד את הנזק שבהתפוצצות פרשת פולארד שתחילתו בתקופת כהונתו של משה ארנס כשר בטחון.
8. לפיכך יש לקבוע ששר הבטחון יצחק רבין לא מילא את הציפויים של האחריות המיניסטריאלית לגבי הפיקוח על רפי איתן והלק"ם.

הכנסת

- 18 -

הסתייגויות חה"כ שמת: דיניץ לפרק על שר הבטחון יצחק רבין:

1. בסעיף ראשון יש להשמיט המשפט: "פירוש הדבר שיש לו הזדמנות ממושכת לעמוד על חופעות שהיו חליבות להדאיג אותו". זאת מאחר שחומר מודיעיני היה מובא לשולחנם של כל שרי הבטחון לפני תקופה זו ואחריה, ולא הייתה בו כל אינדיקציה על מקורו של החומר.

2. יש להשמיט סעיף שניים ולכתוב במקומו: "הובא בפני הועדה חומר המצביע על כך ששר הבטחון דווקא גילה ערנות ואף הפנה תשומת לב ראש הלק"ס לסיכונים הכרוכים בפעילותו".

ההחלטה על שתוף הפעולה עם ארצות הברית

בלילה שכין ה-30 לנובמבר לכין ה-1 לדצמבר בשעה 3.30 לפנות בוקר טלפונו מזכיר המדינה האמריקני לראש ממשלת ישראל שמעון פרס. בשיחה זו דנו שניהם באופי שתוף הפעולה בין ישראל לארצות הברית בפרשה זו. חברי הוועדה חלוקים ברעתם באשר למשמעות חלק מההחתיכות על שתוף הפעולה. להלן עמדת החברים: אבא אבן, שמחה דיניץ ומיכה חריש:

הידיעה על חשיפתו ומאסרו של ג'ונתן פולארד העמידה את ממשלת ישראל בפני מצוקה חמורה ביותר. נוצרה התרשמות שישראל התנהגה כלפי המעצמה הידידותית ביותר שידע העם היהודי מעולם בצורה שאיננה הולמת את המסורת של ידידות. ואח הערכים והאינטרסים המשותפים לשני העמים. נוסף על המרירות והעצב שכאו לידי ביטוי בעמדת הממשל, התפתח מסע תקשורתי עוין ביותר נגד ישראל. ראש הממשלה וממלא מקום ראש הממשלה ושר החוץ קיימו התייעצויות רחופות אליהן הצטרף שר הבטחון מיר עם שובו מחוץ לארץ. שלושה אישים ראויים להסביר בשיבת הקבינט, לצד חברי המעמד רבים ובפני ועדה זו, שהם רואים את עצמם כחברי צוות השותפים ואחראים כולם לכל ההחלטות שנעשו, ולא העלו שום הסתייגות או ערעור על אף אחת מהן. בכואנו לעיין כדבריהם בפני הוועדה אין אנו מגלים שום ספק או מחיצה בגישותיהם או באסטרטגיה שהמליצו עליה. החיפוז של הלחץ שהפעילו ארצות הברית להגיע לכירור העניין, יחד עם סימנים מובהקים לכך שהדרג המדיני בארצות הברית רצה בכנוון לאתר ולככות את התכערה, אילצו את שלושת השרים להחליטם בדחיפות לתזיח האמריקנית. לשם כך הוקם צוות בדיקה (אברהם שלום, חנוך בר און ועוזי רם נספיק) לנרר ולטפל בבעיות שנוצרו עם ארצות הברית.

החל מה-22 לאפריל החקימו החייעצויות פנימיות והילופי שדרים עם מזכיר המדינה במאמץ להרגיע את הרוחות בממשל ולהגיע לשיתוף פעולה. ציון דרך חשוב בהתפתחות האסטרטגית הישראלית היתה שליחה שהתקיימה בשעות הבוקר המוקדמות (30 לנובמבר - 1 בדצמבר) כאשר מזכיר המדינה שולץ טילפן לראש הממשלה פרס. בשיחה זו הכהיר ראש הממשלה למה שולץ את הנקודות הבאות: א. פולארד הוא עניין חריג, הדרג המדיני לא ידע על העניין וכנקטה טזמה כלתי מוסמכת ללא אישור רשמי כשלהו. ב. ישראל מווייתה לשיתוף פעולה מלא. ג. ישראל תאפשר גזשה חופשית אל הישראלים המעורבים. ד. ישראל תעניש את האחראים. ה. תפורק היחידה שאנשיה עיכו עצמם בפעולה. ו. ישראל תחזיר מסמכים שקיבלה באמצעות פולארד.

החתיכות אלה לא היו בלתי מסויגות. ראש הממשלה ביקש שהפירוש שיגנחו להחתיכות יידון בין חנוך בר און בשם ישראל וסגן מזכיר המדינה ארמוקוסט בשם ארצות הברית.

יצחק שמיר, שהיה ממלא ראש הממשלה ושר החוץ, מסר לנו לגבי השיחה ש"היו החייעצויות. היה ברור שאנחנו הולכים לשיתוף פעולה מלא כדי לסיים את העניין".

לשאלת חברי הועדה איפה הוחלט להחזיר את המסמכים ולאפשר עדויות, השיב שמיר ש"דובר על כך בפגישות... מר פרס דיבר עם מזכיר המדינה על החזרת מסמכים מפני שהם טענו שזה רכוש אמריקני. דובר גם על תישאול ישראלי, אבל על זה דובר גם לפני כן. זה לא משהו שעלה כמוחו של פרס בעת השיחה". שלושת השרים היו והינם ברעה אחת כמתן גיבוי לדברים שאמר מר פרס למר שולץ בשיחתם בטלפון ובכל ההחלטות שנעשו כנידון.

דעתנו היא שהמדיניות שהוחלט עליה היתה נכונה ושיחת הטלפון עם מר שולץ היתה במקומה. הרי מר שולץ הצטייר, בצדק, בעיני מר פרס לא רק כשר החוץ של המדינה הנפגעת אלא גם כידיר ישראל הרוצה לחלץ את יחסי שני המדינות מן המצוקה שפקדה אוהן. יתר על כן, לא נתנו שלושת השרים לשולץ הכטחה פתוחה. הם העמידו מגבלות וסייגים, היתנו אח פעולתם בהגנה על אינטרסים בטחוניים ומודיעיניים של ישראל, הציבו מגבלות לגבי מיקום התישאול וצורתו, נוסף על הכל, שלושת השרים היתנו את שיתוף הפעולה במתן חסינות לשלושת האנשים המעורכים בפרשה, ובהסכמה אמריקנית שהמסמכים המוחזרים לא ישמשו להרשעו פולארד.

מהלכים אלה מנוע התמוטטות ויצרו שיתוף פעולה הדוק עם מזכיר המדינה שולץ. הדרג המדיני הבכיר בארצות הגרית הגיב כחיוב על השיחה עם מר פרס ועל השדרים שבאו בעקבותיו. מר פרס ומר שמיר קיבלו שררים רוויי הערכה ושופעי ידידות ממר שולץ. חוץ רצון מצירו לאתר את הפרשה. והיה יסוד להאמין שהמתח הופע ושהיחסים עם ארצות הברית יירגעו. קשה לחאר כ"מחדל" מהלך ריפלומטי שהוכחה במידה זו של הצלחה. האלטרנטיבה למדיניות זו היתה גורמח מפולח קשה ביחסים בין ארצות הברית לישראל על כל השלכותיה. היא היתה מביאה לחגובה קיצונית ונזעמח של כל מרכיבי החברה האמריקנית, היתה מעמידה את ישראל בעימות גם עם מזכיר המדינה שולץ ועל ידי כך גם עם הכית הלכו, הדבר היה מביא לחגובות נגר ישראל הן בדעת הקהל והן בקונגרס. לאחר מספר חודשים הסוכך המצב מחדש, אולם הגורמים שהביאו לכך לא היו נעוצים בהחלטה של ראש הממשלה, ממלא מקומו, ושר הביטחון על שיתוף הפעולה, או כעצם ההחליכות שהשמיע מר פרס באוזניו של מר שולץ. החמרה זו לא נבעה מאסטרטגיה שנקטה הממשלה בראשית ימי המשכך. מקורה במשגה שנעשה על ידי הצוות הכורך, שלא השכיל להביא לפני הדרג המדיני את החמוונה המלאה כולל חלקו של אל"מ סלע בפרשה, ובין בכמה משגים סקטריים והסברתיים, המחוארים בסעיף הבא.

הכנסת

יסודותיה של הכרית עם ארצות הכרית הם איתנים ועמוקים, ומדיניות שיתוף הפעולה של ישראל מנעה פגיעה במרכיבים המרכזיים של הידידות שהממשלה והעם בארצות הכרית רוחשים לישראל.

ההחלטות הנ"ל יישמו על ידי השר החוץ והשר הביטחון, ויש להעביר את ההחלטות הנ"ל לשר החוץ ולשר הביטחון. השר החוץ והשר הביטחון יישמו את ההחלטות הנ"ל בהתאם לתפקידם. השר החוץ יישם את ההחלטות הנ"ל בהתאם לתפקידו, ויש להעביר את ההחלטות הנ"ל לשר הביטחון. השר הביטחון יישם את ההחלטות הנ"ל בהתאם לתפקידו. השר החוץ והשר הביטחון יישמו את ההחלטות הנ"ל בהתאם לתפקידם. השר החוץ יישם את ההחלטות הנ"ל בהתאם לתפקידו, ויש להעביר את ההחלטות הנ"ל לשר הביטחון. השר הביטחון יישם את ההחלטות הנ"ל בהתאם לתפקידו.

להלן עמדת החברים: אליהו בן אלישר, אהוד אולמרט ורוד מגן:

בלילה שבין 30 לנובמבר ל-1 בדצמבר 1985, בשעה 3.30 לפנות בוקר, טילפן מזכיר המדינה האמריקני ג'ורג' שולץ לראש הממשלה שמעון פרס. במהלך שיחתם הסכים מר פרס לפרט את דרכי שיתוף הפעולה שלישראל עם ארצות הברית בפרשה זו. בסופה של השיחה נתן מר פרס התחייבויות במספר נושאים:

1. הישראלים המעורבים בפרשה יתושאלו על ידי נציגי הממשלה האמריקנית.
2. מסמכי פולארד יוחזרו לארצות הברית.
3. יחידת הלק"ם מפורקת ואנשי יפוטר.
4. יינקטו צעדים משמעותיים נגד האנשים האחראיים לפרשה.

אין ספק כי היתה מוטלת חובה על ממשלת ישראל להציע שיתוף פעולה מילדי עם ממשלת ארצות הברית בעקבות חשיפת פולארד. בנוסף להתנצלות חד משמעית ומלאה נסיבות חשיפתו של פולארד, הזעם האמריקני המוצדק, החשש מפני פגיעה חמורה ביחסי ישראל ארצות הברית. כל אלה הצדיקו גישה של שיתוף פעולה בנושא זה. השאלה היא מה היו צרכים להיות דרך והיקף שיתוף הפעולה שהיה על ישראל להציע. הסכמתו של ראש הממשלה שמעון פרס להחזיר המסמכים שהובגאו על ידי פולארד היתה מוטעית מיסודה וגרמה נזק חמור ביותר. מסמכים אלה היוו את הבסיס שהביא להרשעתו של פולארד ולגזר דין מאסר עולם שהוטל עליו, וזאת למרות טענה ישראלית כי היתה התחייבות אמריקנית לא להשחמש בהם נגד פולארד. אי היכולת המלאה לעמוד בהתחייבות למסירת המסמכים הביאה למשבר אמון בין ארצות הברית לישראל.

ראש הממשלה לא שעה לעצת הגורמים שטיפלו מטעמו בפרשה, שסברו שאין אפשרות להחזרת מסמכים אלה.

להחלטה על החזרת המסמכים לא קדם כל דיון במסגרת צוות השרים או בכל פורום אחר. לא מצאנו כל רישום על החייעצות, ישיבה, דיון או אפילו שיחת טלפון מוקדמת שבה סוכם על צעד זה.

למחרת השיחה דיווח עליה ראש הממשלה לצוות השרים, והם הסכימו לה. הסכמת השרים להחלטת ראש הממשלה היתה מוטעית, אף שבנסיבות העניין לאחר שניתנה ההתחייבות של מר פרס למר שולץ לא ניתנו היה לחזור ממנה מבלי לגרום נזק גדול עוד יותר. איננו מקבלים את הטענה כי לא היה מנוס ממתן התחייבות להחזרת המסמכים. שיתוף הפעולה עם ארצות הברית היה חיוני והיו לו אפיקי פעולה נוספים. אילו הורה שמעון פרס לקיים חקירה נאותה, כפי שהיה חייב לעשות היה בנודאי נמצנע מלהציע החזרת המסמכים. ואולי אף מסרב לאפשר את תישאלו הישראלים המעורבים בפרשה. אך מר פרס נמנע מלהורות על חקירה ולברוק הפרטים הדרושים, וכך הסתבר בהתחייבות שאסור היה לתיחה.

התפתחויות נוספות

1. ראש הממשלה, בהסכמת ממלא מקום ראש הממשלה ושר הבטחון, מינה צוות כודק, אך לא יזם חקירה יסודית שתכהיר את סיפור המעשה לדיוקו ולפרטיו. במשך זמן רב השתרר בלכול רציני שכתוצאה ממנו התנבאו ישראלים מכל הדרגים, בצורות שונות וסגנונות מגוונים, גם איש לרעהו וגם כלפי גורמלי חוץ. שוב נפגעה האמינות הישראלים אשר היתה ונשארה בעיית המוקד במאבקה של ישראל על שיקום מעמדה. אמנם, היה מוצדק שתינתן עדיפות להידברות עם ארצות הברית, אולם במקביל לכך ומכל מקום מיד לאחר מכן, היתה חובה לגכש גירסה נכונה, אמיתית ומשכנעת על נסיבות מעורבותה של ישראל.
  2. במקום זאת, הופץ בחוגי הממשל האמריקאי סיפור חסר בסיס לחלוטין שלא היה מסוגל לשכנע את מקבליו בשום מקום.
  3. משלחת ישראלית יצאה לארצות הברית וחזרה אחרי המישה ימים, בזמן זה הוסיפו להתקיים סתירות ובלכולים בגירסאותיהם של גורמים ישראלים.
  4. נתקיימה פגישה כקאוגטרי קלאב, עם משלחת אמריקנית בראשותו של השופט אברהם סופר. אחד המישגים החמורים שנעשו על ידי הצוות הכודק במיפגש זה, היה להעלים את תפקידו של אל"מ אביאם סלע כרמות חשובה בהתפתחות הפרשה וזאת ללא ידיעת הדרג המדיני. כאשר נווגלתה ההטעייה הזאת, הזעם האמריקני היה נמרץ.
  5. הממשל האמריקני ובמיוחד הגורמים הידירותיים שכתוכו, ייחסו משקל רב לזחחיכות הישראלית, "להעניש את המעורבלים". כאן התמקדה ההתענינות האמריקנית בשני אנשים ברפי איתן ובשלב מאוחר כאל"מ אביאם סלע. רפי איתן מונה לניהול המפעל הכלכלי הגדול בישראל, תוך הכעת מחאה אמריקאית.
  6. לפני מספר חורשים פורסמה בהבלטה רבה הכוונה לקדם את אל"מ סלע גם כורגה וגם כתפקיד. צעד זה גרם מרירות לעם האמריקני והובעה תוגבה זועמת בצבוריות האמריקנית. תוך הוטפת פגיעה על עלכו ולמרות הנורה האדומה שהדליק השגריר האמריקני בשיחותיו בירושלים, פורסמה הורעה על מינוי אל"מ אביאם סלע כמפקד הבסיס בתל-נוף. כינתיים התפטר אל"מ אביאם סלע מתפקידו כמפקד הבסיס בתל-נוף. התפטרותו הריגיעה את הרוחות הסוערות.
- אנו מביעים את ספוקנו על התפטרות סלע מתפקידו, אך איננו יכולים להתעלם מהטעות של שהבי"ט רבין במינויו בנסיבות אלה.

אחריות הדרג המדיני - אחרי נפילת פולארד

ראש הממשלה שמעון פרס, מ"מ יצחק שמיר ושר הביטחון יצחק רבין, העידו בפנינו כי ההחלטות שנתקבלו בתקופה של אחרי חטיפת פולארד, (החל מה-22.11.85 ואילך) היו על דעת שלושתם כהסכמה.

מכאן נובע כי שלושתם שותפים באחריותם להחלטות אלה.

בשיטה הפרלמנטאריה הקיימת בישראל, מעמדו של ראש הממשלה הוא כשל ראשון בין שווים.

הואיל ושמעון פרס היה ראש הצוות שטיפל בפרשה, אחריותו הפרלמנטרית בענין זו עורפת.

הכנסת

הסתייגות חברי הכנסת שמחה דיניץ ומיכה חריש

אנו בדעה שיש להוסיף אחרי המשפט "מכאן נובע כי שלושתם שוחפים באחריות להחלטות אלה" - את המשפט:

"השלושה פעלו כצוות בתוקף התפקידים שמילאו בממשלה כראש ממשלה, כמ"מ ראש ממשלה ושר החוץ וכשר הביטחון ונושאים יחד באחריות בפני הכנסת להחלטותיהם.

הכנסת

נדת החוץ והבטחון

- 28 -

הסתייגות ח"כ דוד מנן

החל מ-24 בנובמבר 1985, מטפל בפרשה פורום המורכב משלושה שרים:

א. ראש הממשלה.

ב. שר החוץ.

ג. שר הבטחון.

אמנם נשמע הסבר כי ההיבטים של פרשת פולארד הם בטחוניים ובמישור משרד החוץ ומכאן ההרכב המיוחד. אולם מרגע שהפרשה הפכה לפרשה בינ"ל סבוכה העומדת בראש סדר היום המדיני צריך היה לדעתי לטפל בה בפורום תקני בממשלה. אם הממשלה רצתה לוותר על סמכויותיה ולהעבירן לצוות המורכב משלושה אישים בלבד היא הייתה צריכה לקבל החלטה מפורשת על כך.

הופעתו של שמעון פרס בפני ועדת המשנה למודיעין ושרותים חשאיים,
ביום 28.11.1985, ודבריו בישיבת הקבינט ביום זה:

ביום 28.11.85 הופיע ראש הממשלה שמעון פרס בפני ועדה זו.
חברי הועדה חלוקים בדעתם כקשר למהות הדיווח של מר פרס.

עמדת החכ"ים אליהו בן אלישר, אהוד אולמרט ודוד מגן:

הועדה הקדישה זמן ניכר לדיון בהופעתו של ראש הממשלה שמעון פרס
בפניה, ב-28.11.1985, בעקבות חשיפתו של פולארד.

בישיבה זו דיווח מר פרס על נסיבות החגיגות של פולארד ללק"ם.
לפ הגירסה שמסר פרס פנה פולארד ביזמתו לישראל והסביר כי הוא
שליח המודיעין האמריקאי. הוא הציג תעודות מתאימות כדי לאמת זאת.
כבר בישיבה ביום 28.11.1985, הביע ח"כ אליהו בן אלישר פקפוק רב
באשר לסבירות גירסה זו.

בכל זאת, גירסה זו סופרה גם לחברי הקבינט בישיבה באותו יום ועוד
ערב קודם לכן בשעה 11.00 בלילה, מסר מר פרס שדר למזכיר המדינה
שולץ ובו מופיעה הגירסה הזו.

ברור כי אם אכן פנה פולארד לישראל מלכתחילה, תוך הצגת עצמו
כשליח המודיעין האמריקני, הפועל בניירות קשר לא רשמיים, הרי
שפעולתו בשרות ישראל אינה מסולה עלינו אותה מידה של אחריות כמו
במקרה שישראל גייסה אותו, כמרגל לכל דבר.

מובן מאליו שחשוב היה להשתמש בגירסה זו כדי להקל במשהו על
הקשיים שבהם היינו לכודים. אלא שגירסה זו היא כמובן דמיונית,
חסרת שחר ונעדרת כל סכוי להצלחה, הואיל ומר פולארד לא בא והציג

עצמו כשליח המודיעין האמריקני, ולא הציג תעודותיו כדי להוכיח

טענה זו. ועדת החוץ והביטחון, ועדת המשנה למודיעין ושרותים חשאיים, ועדת החקירה
הממשלתית לחקירת מעורבות ישראל במלחמת העיראק, ועדת החקירה הממשלתית לחקירת
מעורבות ישראל במלחמת העיראק, ועדת החקירה הממשלתית לחקירת מעורבות ישראל במלחמת העיראק.

נסיונות לידתה של גירסה זו:

מיד לאחר שהתחילה פרשת פולארד להיחשף היה ברור לגורמים שונים כי יש צורך חיוני לגבש גירסה ישראלית שתצמצם עד למינימום את הנזקים שנגרמו ועתידים היו להגרם.

מר פרס טען כי עוד ב-22.11.1985 בישיבה שהתקיימה במשרדו בעקבות חשיפת פולארד נמסר לו דיווח לא נכון כאילו פולארד הודיע ביזמתו שהוא שליח המודיעין האמריקני. משנשאל ראש הממשלה פרס השיב כי בזמן מתן הדיווח ישב בחדרו רפי איתן ואף אישר פרטים אלה.

מר פרס טען כי בשום שלב לא שמע תאור אחר של הדברים והסביר את הדיווח הלא נכון לוועדת הכנסת בכך שהוא עצמו היה משוכנע שזה תאור אמת של הפרשה.

הסכוי שמר פרס שמע ביום 22.11.1985 את הגירסה בדבר התנדבות פולארד כאילו היא האמת, קלוש ביותר מן הטעם הפשוט שגירסה זו נולדה שלשה ימים מאוחר יותר. אין שום אפשרות שביום 22.11.1985 שמע פרס גירסה שלא היתה קיימת.

מר פרס טוען כי רפי איתן השתתף בפגישה שבה נמסר לו הדיווח המטעה. נוכחותו של איתן מחזקת דווקא גירסה הפוכה לזו של פרס.

איתן הודיע מיד כשפולארד נחשף כי הוא נוטל על עצמו מלא האחריות לפרשה. הוא הדגיש וחזר והדגיש כי שום דרג מריני לא ידע פרטים הנוגעים לפולארד אישית.

בנסיונות אלה - איזו עילה יכלה להיות לאיתן להוליד שולל את הדרג המריני בעניין שלא יכל להועיל בו לעצמו כלל.

זאת ועוד: איתן הגיש מסמך כיום 27.11.1985 הכולל גירסה ישראלית נפלא מביקננו טדוע יכין איתן מסמך כזה ובמקביל יתן יד להפצת ספור המטעה את הדרג המדיני, בשעה שהוא עושה כל מאמץ לשחף פעולה ואף ליטול על עצמו אחריות אישית.

הגירסה הסוענת כי מר פרס הוטעה בענין זה נראית בלתי סבירה לחלוטין. מר פרס היה צריך ויכל לדעת בדיוק מה קרה ובאילו נסיבות גזיס פולארד לעבודת הלק"ם, ולפי מיטב החרשמותנו ביום 28.11.1985 הוא אכן צריך היה לדעת זאת.

כמה מחברי הועדה שאלו מדוע ירצה מר פרס למסור גירסה-התמורה כחוסים כל כך גסים ואשר בקלות רבה ניחן להפריכה.

שאלה זו - נשמעת לכאורה סבירה, אך אין היא כזו. מר פרס כלל לא התיימר לסעון כי ישראל יכולה וצריכה לחשוף את כל פרטי הספור בפני האמריקנים, ואכן אין כלל ספק כי חיוני היה לגבש גירסה סבירה אף שהיא חלקית.

השאלה היחה: איזו גירסה הימסר לשולץ? מר פרס מסר לו את הגירסה היחידה שהוכאה ליריעתו. העובדה שגירסה זו הופרכה אינה מעידה על כך כי מר פרס לא ידע שזה ספור בדוי. היא רק הוכחה שהיתה זו כדוחה לא מוצלחת.

אפשר לסלוח למר פרס את השמוש בספור חסר כל סכוי זה, אילו לא התיימר להציגו כספור אמת לחברי וועדת הכנסת.

מה הסיבה שנכשל באמירת אי אמת לוועדת הכנסת? יכולות להיות סיבות שונות המסבירות זאת, אך אין זה מעניינינו לנתח את המוטיבציה של מר פרס בשאלה זו.

כסופו של דבר אין ספק כי מר פרס הטעה את וועדת הכנסת ומסר להם דיווח שאינו אמת.

להגנתו, כזכור, טען מר פרס כי ב-28.11.85 סרם ידע את האמת ומכאן שנכשל בחום לב.

מאז היינו רוצים להאמין לטענה זו מפאת הכבוד הרב שאנו רוחשים למר פרס ומעמדו הרם.

אם אכן נכונה טענתו של פרס כי, ב-28.11.1985, טרם ידע את האמת -
כי אז נשאלת שאלה חמורה ביותר על סיב חפודו כראש הממשלה אם
שנוע לאחר חשיפת פולארד לא ידע פרס את פרטי העניין.

כך או כך - מר פרס היה יכול והיה חייב לדעת את הפרטים. אי
ידיעתם, בשלב זה, בנסיבות אלה ובשעה שהוא מקיים קשר עם גורמים
בינלאומיים ומסירת דיווח לא נכון לכנסת. כל אלה מדברים בעד
עצמם.

האשמה היא של מר פרס, שכן הוא היה חייב לדעת את הפרטים.
בשלב זה, בנסיבות אלה ובשעה שהוא מקיים קשר עם גורמים
בינלאומיים ומסירת דיווח לא נכון לכנסת. כל אלה מדברים בעד
עצמם.

עמדת אבא אבן, שמחה דיניץ ומיכה חריש

אנו דוחים בחוקף את הסענה ששמעון פרס מסר כביכול ביודעין מידע לא נכון בקטע מסויים של דיווחו. בהופיעו בפני ועדת המשנה לשירותים ב-28.11.1985. אנו נוחנים אמון מלא בגירסתו של שמעון פרס, לפיה מסר את הדברים כפי שהיו ידועים לו באותו זמן מתוך אמונה שהנם אמת.

מפאת רגישות הנושאים מכחינה בטחונות, איננו יכולים לפרט את כל הנתונים עליהם מתבססת עמדתנו זאת. אבל שתי עובדות שניתן לפרסמן מספיקות כדי להפריך את הסענה המועלית נגד שמעון פרס:

א. באותו יום בו הופיע שמעון פרס בפני ועדת המשנה לשירותים, 28.11.1985, הוא מופיע גם בקבינט ומקריא שם תוכנו של מסמך שבו מופיע אותו מידע שמסר שמעול פרס מוקדם יותר לוועדת המשנה - וכסיום אותו קטע אומר שמעון פרס, על פי פרוטוקול הקבינט: "מה שכתבנו כאן זאת אמת".

ב. המידע המוטעה הגיע לשמעון פרס מתוך מסמך שמצוי בידי ועדת המשנה, ושכפירוש עלול היה להטעותו מודה בכך ח"כ בן אלישר בעצמו בדיון בוועדת המשנה לשירותים ביום 27.3.1987.

חשוב לציין שהשוני בין מה שידע ומסר שמעון פרס באותו יום לוועדת המשנה לבין המידע שהסתכר לו כנכון לאחר מכן לא היתה לו השפעה כלשהיא על מימצא הועדה או מסקנותיה - מעבר לויכוח שהתעורר בנקודה ספציפית זאת.

אנו מצטערים על החלטתם של חברי כנסת לפרסם דברי גינוי נגד אזרח ואיש ציבור שיש בהם מגמה כרוזה וחסרת הצדקה לפגוע בכבודו ושמו הטוב.